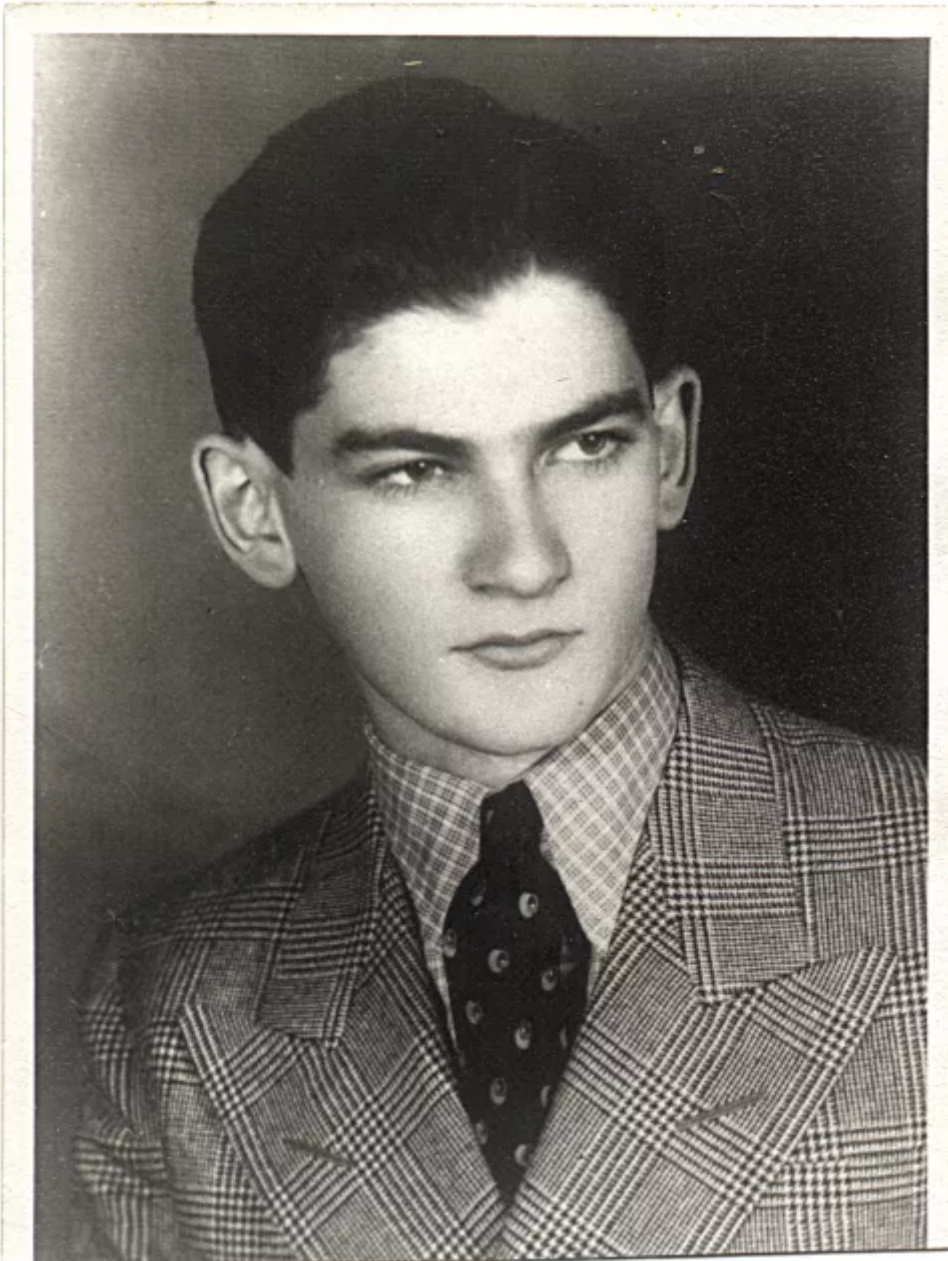

M. M. I.

Én vagyok a képen 1939-ben. Akkor még nekem is M. M. volt a nevem.

Szeretettel nevelkednem, jó iskolába jártam elemibe. Nem ilyen ortodox vagy nem tudom én, micsodát tanultunk, hanem ábécét meg számtant meg ilyen dolgokat, amiket elemi iskolában tanítanak, és hittant tanultunk. Nem szerettem tanulni. Egyszer nagy balhém is volt, mert a hittanleckét -- hogy tanulnivaló van hittanból, bibliai történetek -- azt én otthon nem vallottam be. És anyám véletlenül tudta meg tíz nappal az iskolai zárás előtt. És éjjel-nappal verte a fejembe a bibliai történeteket, de akkor még egész fiatal voltam, 8-9 éves.

Ez az iskola Pécsen a zsidó templom utcájában volt, a Fürdő utcában [A Kossuth térről nyílik a Fürdő utca. -- A szerk.]. Most is ott van a zsidó hitközség, ahol akkor az iskola volt. Az alagsorban volt az iskola. Csak zsidók jártak az iskolába, azt hiszem -- ki az isten kívánczolt volna oda a zsidókon kívül.

Pécsett reálgimnáziumba jártam [lásd: gimnázium és egyéb középiskolák]. Az nyolc osztályos volt. Középiskolában nem szerettem tanulni. Kötelességtudóan az akkori kettes fokozatnak megfelelő szinten végeztem el a középiskolát. Volt egy tantárgy, amiben kiváló voltam. Országos tanulmányi versenyen is voltam belőle. Ez az ábrázoló geometria és mértan, különösen az ábrázoló geometria volt. A versenyen gyakorlatilag hihetetlen rövid idő alatt megoldottam a feladatokat. Emlékszem, hogy egy három gömböt érintő síkot kellett megszerkeszteni. Hosszas kínlódás után megoldotta egy Hadfi nevű ürge is, aki katonai iskolába járt, és természetesen kihozták előttem elsőnek. Nagyon meg voltam bántva a megkülönböztetés miatt.

1939-ben érettségiztem. Tarótfai Márton nevű erdélyi származású magyar nyelv- és irodalomtanár volt az egyik. Az egyetlen rokonszenves közöttük egyébként. Aztán volt egy Masszi nevű. Az egy matektanár volt. Nem voltam a kedvence - hogy finom legyek. Volt a Gábor Jenő nevű, az ugyancsak mértan- és rajztanár volt. Az egy rendkívül rendes ember volt. Festőművész. Az ő idejében voltam tanulmányi versenyen. Francia magánórára is jártam középiskolában.

Magában az osztályban abban az időben a nácizmus erősödése hozta a jeleit és következményeit. Úgyhogy azon a napon, amikor a németek bevonultak Bécsbe [lásd: Anschluss], aznap este mentünk volna -- megvoltak a jegyek -- a pécsi színházba [Pécsi Nemzeti Színház] a "Pogányok"-at megnézni. A Herczeg Ferenc darabot. Közölték velem az osztálytársaim képviselői, hogy nem hajlandók velem egy páholyban ülni, és ne is menjek el. Mindezt csak ezért, mert én zsidó vagyok. Hát ennek aztán egyéb jelei is voltak a későbbiekben. Ezelőtt is néha volt, amikor még kisgyerek voltam, ahogy mentem hazafelé az iskolából, azt hiszem, Síposnak hívták azt a gyereket, aki időnként megvert és zsidózott. Tizenkettő, tíz, ilyesmi korú voltam. Nem mondtam meg a szüleimnek -- nem szóltam. Nem tudom, miért. Mintha fal lett volna köztük meg közöttünk, nem olyanfajta kommunikáció, mint ahogy ma van egy szülő és a gyereke között, csak szeretet volt.